

COMPLEXUL MUZEAL SIBIU

COLLECTIF DE REDACTIE

— Redactor responsabil: —

— Nicolae Cătan —

ANUAR

1

Any correspondence
concerning the publication

ANUAR

please address to:
Complexul muzeal Sibiu
5100 — Sibiu

Orice corespondență
referitoare la publicația

ANUAR

trebuie să se adreseze:
Complexul muzeal Sibiu
5100 — Sibiu

SIBIU — 1987

SCHIMBĂRI ÎN STRUCTURA ȘI UTILIZAREA MIJLOACELOR DE TRANSPORT POPULARE, ÎN SUDUL TRANSILVANIEI ÎN SEC. XX

VALER DELEANU

0. Preliminarii

0.1. Mijloacele de transport populare sînt mijloacele de transport produse și utilizate în mediul rural pentru satisfacerea unor necesități specifice agricole sau apropiate de ele.

0.2. Ele formează morfologic și funcțional un sistem de modalități și de ansambluri tehnice, variabil în timp și spațiu, potrivit alegerii sursei de energie și a posibilităților de deplasare: locomoție, purtare, tîrîre, rulare, etc. (x , xy , . . . etc).

0.3. Sistemul are o structură (x , xy , . . .); la rîndul său fiecare mijloc de transport se caracterizează printr-o structură tehnică și ea variabilă (în timp și spațiu).

0.4. Terminologia mijloacelor de transport este și ea variabilă.

1. Condițiile cercetării

Cercetarea s-a desfășurat în 2 etape: inițială (1976—1980) și completată în 1981—1985 în zona Transilvaniei de sud centrale (Țara Olutului Mărginimea Sibiului, Sibiu). Ca metodă s-a folosit observația directă, actuală, cu proiecție retro, pînă în 1900.

Condiționarea istorică a perioadei luate în considerație are drept conținut trecerea satului de la nivel de civilizație rural-agrară la cea industrial-urbană (cu specific în fiecare zonă) prin mutații succesive de la un mod de producție capitalist cu numeroase elemente tradiționale la modul de producție socialist. Pentru sudul Transilvaniei pot fi deosebite trei perioade caracteristice (luate convențional): pînă la 1918, între 1919 și 1950 (epoca interbelică, cel de al doilea război mondial, prima etapă a revoluției socialiste) și după 1950, odată cu începutul cooperativizării, industrializării, urbanizării, cu consecințele sale directe și indirecte.

Principalele modificări au acționat la nivel morfologic și energetic, în cadrul sistemului, structurilor și terminologiei mijloacelor de transport populare.

2. Factori de schimbare

Aceștia acționează diferit, acumulându-se la mijlocul și în cea de-a 2-a jumătate a secolului XX:

- variația numărului de meșteșugari; schimbarea profilului lor (rotari, fierari ce devin mecanici sau se integrează cooperatist).
- schimbarea materialului: reducerea structurilor realizate din materiale de multe ori industriale: metal, mase plastice, piele, imitații piele);
- schimbarea sursei de energie (mai ales în subsistemele s și t) prin restrângerea animalelor de tracțiune (cai, boi, bivoli) și trecere de la înjugat (boi, vaci) la înhămat (cai);
- mecanizarea lucrărilor agricole și eliminarea unor mijloace de transport tradiționale;
- schimbarea caracterului căilor de comunicație (pietruire, asfaltare);
- influența mijloacelor de transport modern, folosind surse energetice noi (aburi, electricitate, motor ardere internă);
- modificarea caracterului poverii, mai ales predominarea poverilor mici;
- nuanțe de diferențiere între caracterul social și individual al transportului;
- dispariția unor ocupații tradiționale (cărăușit etc.).

3. Schimbări la nivel de sistem au loc în toate subsistemele, dar inegal repartizate.

Tendințe (vectori):

3.1. Dispariția unor modalități și mijloace (în jurul primului război mondial sau în jurul și după cel de al doilea): *purtat copil în leagăn sau basma; purtat lemne în spinare, bota, fedeleșul, sania de vite, teleaga, cobila, țeicherea (din papură), picioroange, mîțe, tîrșul, carul de trei sferturi, oala de apă (ulcior);*

3.2. Restrîngerea unor mijloace, mai ales după 1945: *car de ogașe, căruța „aispenăr“, seaua, purtatul poverii pe cai, mijloace de tras și tîrît pe sol;*

3.3. Menținerea unor mijloace de transport popular (după cel de al doilea război mondial): *corfa, coșul, bîte, saci, traiste, tîrgi, tiocuri de coasă;*

3.4. Extinderea unor mijloace de transport popular (tot după al doilea război mondial): *sania de plimbare, cărucioare de mînă;*

3.5. Pătrunderea unei mari diversități de mijloace de transport purtate (majoritatea de factură industrială și semiindustrială): *coșul mare cu două toarte, pungi de material plastic, bidoane, sticle, plase, sacoșe, genți, serviete, tăști, damigene, rucsacuri;* precum și a unor mijloace

mari — *căruța cu mânuși fixe*, cu lese în loc de loitre, *căruța cu roți de cauciuc*, etc.

Tendința generală este adaptarea sistemului la schimbările condițiilor și menținerea lui datorită menținerii necesităților agricole.

4. Schimbări la nivel de structură

4.1. Restrângerea transportului *atârnat* (A 2) în favoarea celui realizat în *recipient* (A 1) dar prin înlocuirea materialelor vechi (lână, cânepă, lemn) cu altele noi;

4.2. Perfecționarea elementelor de *apucare* și de *susținere* (mînere, toarte, baiere, etc.);

4.3. Restrângerea purtatului pe umeri, spate, șold, spre *atîrnare de mînă*;

4.4. Mare variabilitate a mijloacelor individuale trase sau duse de om, cu dezvoltarea structurii de legătură mijloc-sursă de energie;

4.5. Extinderea materialului metalic la mijloacele prin alunecare și rulare, generalizarea *osiei de fer*, pătrunderea de 10—15 ani a roților cu pneuri de cauciuc în funcție de specificul agricol și de căile de comunicație; tendința înlocuirii totale a lemnului cu metal.

5. Schimbări la nivel terminologic

5.1. Menținerea puternică a terminologiei tradiționale (cu modificări areale și pe generații) mai cu seamă la elementele de lemn și a celor aparținând structurilor A (recipient), B (structuri de legătură) și C (structuri de mișcare), adică legate de scheletul de bază a mijloacelor de transport;

5.2. Întărirea unor termeni românești în defavoarea unor vechi termeni neologici (de origine germană, maghiară) ce devin arhaisme sau regionalisme (ex. „cătușă“ în loc de „hobot“, „pod“ în loc de „abștoc“ etc.

Acest din urmă proces este foarte puternic.

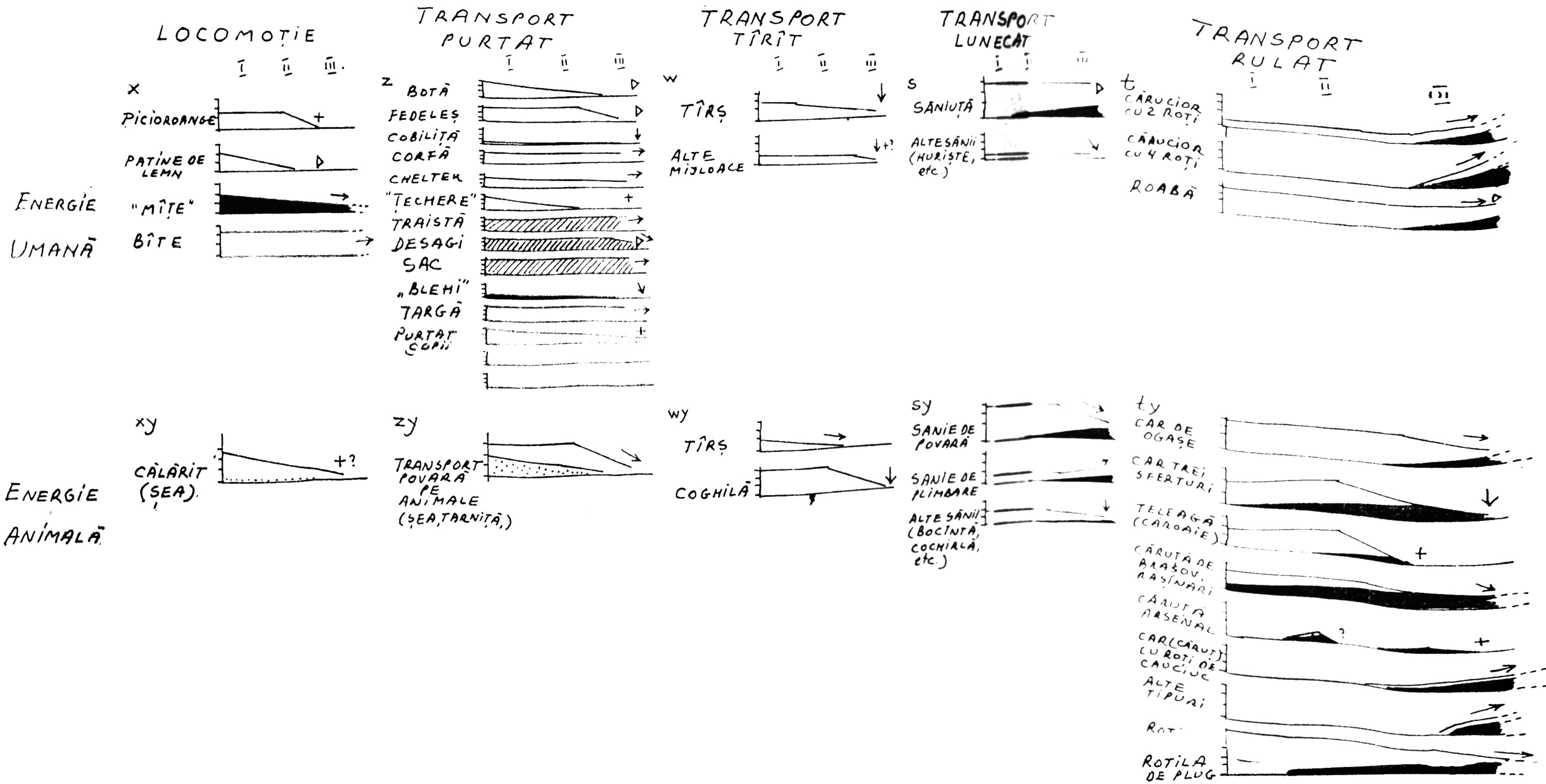
Concluzie generală: Revoluția științifică și tehnică precum și procesele de industrializare-urbanizare în mediul rural n-au lichidat deplin orice sistem tehnic tradițional. În cazul sistemului mijloacelor de transport rurale, aceste sisteme se adaptează potrivit menținerii unor funcții agricole și a păstrării caracterului agrar al așezărilor și ocupațiilor. Tendințele însă depind specific de la caz la caz, de la loc la loc.

Anexa I

I. Sistemul mijloacelor de transport popular (codificare):

	Modalități				
	locomoție	purtare	tîrîre	lunecare	rulare
surse energetice umane	x	z	w	s	t
surse energetice animale	xy	zy	wy	sy	ty

SCHIMBĂRI ÎN SISTEMUL MIJLOACELOR DE TRANSPORT POPULARE ȚARA OLTULUI, MĂRGINIMEA SIBIULUI, SIBIU 1900~1980

PERIOADE ȘI TENDINȚE

I II III

1900-1918

1919-1950

1950-

→ ↗ ↘ TENDINȚE

▷ ÎNLOCUIRE CU MIJLOACE INDUSTRIALE

+ DISPARIȚIE

MATERIAL

□ LEMN

■ METAL

▨ PIELE

▩ TEXTILE

FRECVENȚĂ

25% - 100%

— FRECVENȚĂ MEDIE - 50%

— FRECVENȚĂ MARE - 100%

ANEXA II

Schimbări la nivelul structurii. Satul Mohu (jud. Sibiu) „Carul de ogașe” — transformare în „Car de fier”

- I. Înainte de 1)18 II. Între cele două răzb. mondiale (1919—1941) III. După cel de al II-lea răzb. mondial (1945—1962) IV. Actual (1962—)

A. SUPRASTRUCTURA („coșul”)

Ladă închisă
Generaliz. scinduri pe loitre
Restrângere „ceaglău”

B. STRUCTURA DE

MIȘCARE

1	2	3	4
generalizare „raf” (șină metalică)	osie de fier + „bucșă”, „plez- nitori” și „pahare”	spite alternative	roți de cauciuc
„șiroafe” în locul cuielor „țigănești”	înlocuite cu „cuiе cu mnervă”	roată mare dinapoi frină de mână	„mînuși” fixe inimă rigidă
„cep” la obezi înlocuit cu un triunghi metalic			

C. STRUCTURA DE

LEGĂTURĂ

3
„resteie” de metal („țigănești”)
„resteie” de metal („țigănești”)
„cătușă” metalică cu „șiroafe”
introdus „feleharț” (tract. boi, cai)
introdus „feleharț” (tract. boi, cai)
creștere nr. „brățări”
scădere juguri (scădere număr boi)

D. STRUCTURI

AUXILIARE

„strîmbături” în loc de leucile dinapoi	dispariție leuci
întărirea metalică a loitrelor	întăriri metalice la majoritatea pieselor, cu scop de rigidizare
	„arcuri” și „creste” la „feleharț” „ochi de pisică”

Notă: schimbările în structurile tehnice încadrate în chenare sînt esențiale în transformarea carului.

SUMAR

GĂITAN, N. — Cuvînt înainte	9
-----------------------------------	---

ISTORIE

POPA, D. — Muzeul de istorie din Sibiu pe noile coordonate ale dezvoltării și modernizării	13
CIOBANU, V.; RACOVÎȚAN, M. — Meșteșugul textil în zona Sibiului de la breaslă la marea producție de fabrică	19
GIURA, L. — Din trecutul istoric al comunei Sadu (jud. Sibiu)	39
SOFRONIE, M. — Răzvrătirea sătenilor din Riul Sadului din 1829, oglindită în memoriile capelanului Sava Popovici-Săvoiu	53
ROMAN, ELENA — Arme „Tschinke“, în colecția de arme a Muzeului de istorie	59
DUDĂU, OLTEA — Tezaurul monetar de la Coveș, sec. XV-XVI	65
POPA, D. — Cronica arheologică I	79
AVRAM, AI.; ȘERBĂNESCU, OLGA; RACOVÎȚAN, M. — Documente din arhivele sibiene despre oprimarea românilor din Transilvania și lupta lor împotriva dualismului Austro-Ungar	89
NÄGLER, DOINA — Știri despre țările române în „Journal encyclopedique“ (1764—1791)	141

ETNOGRAFIE

DELEANU, V. — Semnificația termenilor tradiționali „vatra“ și „hotar“ în Țara Oltului	147
FLEȘERU, ANCA — Dinamica spațiului de locuire și gospodăresc în satele din Țara Oltului (1880—1980)	157
DELEANU, V. — Schimbări în structura și utilizarea mijloacelor de transport populare, în sudul Transilvaniei în sec. XX	163
GANGOLEA, CORNELIA — Cîteva considerații socio-etnografice privind vecinătățile în satele din sudul Transilvaniei	169
TEODORESCU, VIRGINIA — Tradiție și actualitate în arta covorului maramureșan ...	173
SEDLER, IRMGARD — Obiceiul Lolelor de la Agnita. Evoluția istorică și importanța actuală	181

GALERIA DE ARTĂ

TUDORAN CIUNGAN, OLIMPIA — Un portret de Bassano Giacomo da Ponte (Jacopo Bassano)	189
TUDORAN CIUNGAN, OLIMPIA — Pictori realiști nord lombarzi în Pinacoteca Galeriei de artă Brukenthal	191

MUREȘAN, V. — Portrețiști ai barocului austriac în colecția Galeriei de artă Brukenthal	195
MUREȘAN, V. — Date noi privind tablouri de Purgan din colecția Brukenthal	203
DAN, LIVIANA — Cîteva considerații privind gravura lui John Baptiste Jackson	207
LISAN, MARIANA — Date privind colecția de pictură franceză din Galeria de artă Brukenthal	213
BROJU, IULIA — Emeric Tamas — pictor și desenator la răscruce de veac	225
BROJU, IULIA — Friedrich Miess — două peisaje din colecția Galeriei de artă Brukenthal	235
UDRESCU, DOINA — Lucrări mai puțin cunoscute de Nicolae N. Tonitza din colecția Galeriei de artă Brukenthal	239
KASZA, E. — Modalități de educare a gândirii plastice și estetice la copiii între 3—10 ani în Cabinetul de creativitate al Galeriei de artă Brukenthal	243

ȘTIINȚE NATURALE

CIUNTU, V. — Contribuții la studiul petrografic al rocilor metamorfice din zona Tălmăciu-Tălmăcel-Boița-Turnu Roșu (jud. Sibiu)	247
DRĂGULESCU, C. — Vegetația din bazinul Văii Sadului (jud. Sibiu)	255
POPESCU, A.; SANDA, V.; DOLTU, M. I.; PEICEA, I. M. — Cercetări privind biomasa lemnoasă și ierboasă a molidișurilor de limită din masivul Bucegi	265
COROCLEANU, ILEANA — Clausiliidae (gen. Alopia) din colecțiile Muzeului de istorie naturală Sibiu (partea a II-a)	275
WEISS, I. — Araneele zonei colinare din sudul Transilvaniei. Un conspect al datelor faunistice și ecologice (Arachnida: Araneae)	297
FABRITIUS, K. — Genurile suprafamiliei Proctotrupoidea (Hymenoptera) din România	319
CIOBANU, RODICA — Constituirea colecțiilor de științe naturale din cadrul Muzeului Asociației Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român ...	325

RESTAURARE — CONSERVARE

SOTELECAN, V. — Contribuții ale restaurării în istoriografia de artă	331
HAȘEGAN, ZOE — Cîteva considerații asupra restaurării și conservării textilelor etnografice	335
PAUL, D. — Restaurarea unei oglinzi romane din bronz	339
REFF, RODICA — Considerații privind conservarea copertelor din piele și pergament ...	341
DEAC, NATALIA; SOTELECAN, V. — Testarea complexă a polimerului indigen „ARACETAL B 40 L“ pentru utilizări la consolidarea straturilor de pictură.....	345
BUCȘA, C. — Probleme privind conservarea monumentelor de arhitectură și tehnică populară	351
DOBRESCU, Al. — Aspecte privind restaurarea unor sceptre neolitice din os	359

MUZEOLOGIE

BUCUR, C. — Muzeele etnografice în aer liber din România	363
SOFRONIE, M. — Expoziția specială: „ASTRA în istoria poporului român“	387
CRÎȘAN, E. — Realizarea expoziției de istorie contemporană din cadrul Muzeului județean de istorie	389

CONTENTS

GĂITAN, N. — Foreword	9
-----------------------------	---

HISTORY

POPA, D. — The Museum of Hirstory from Sibiu on its New Development and Modernizing Coordinates	13
CIOBANU, V., RACOVÎȚAN, M. — The Textile Craftmanship in Sibiu Area from Guild to Great Factory Production	19
GIURA, L. — Past History of the Village Sadu (Sibiu County)	39
SOFRONIE, M. — The Uprising of the Villagers from Riul Sadului in 1829, Reflected in the Memoirs of Sava Popovici-Săvoiu, Military Priest	53
ROMAN, ELANA — „Tschinke“ Arms in the Weapon Collection of the Museum of History	59
DUDĂU, OLTEA — The Coins Treasury from Coveș — XV-th—XVI-th Century	65
POPA, D. — Archaeological Chronicle I	79
AVRAM, AI. ȘERBĂNESCU OLGA, RACOVÎȚAN, M. — Documents from the Sibiu's Archives about the Oppression of Romanians in Transylvania and their Fight against the Austro-Hungarian Compromise	89
NÄGLER, DOINA — Some Information Concerning the Roumanian Countries Reflected in „Journal encyclopedique“ (1764—1791)	141

ETHNOGRAPHY

DELEANU, V. — The Meaning of the Traditional Terms „Home“ (vatră) and „Borderland“ (hotar) in Țara Oltului	147
FLEȘERU, ANCA — Evolution of the Living and Householding Area of the Villages from Țara Oltului (1880—1980)	157
DELEANU, V. — Changes in the Structure and Using of the Folk Means of Transport in Southern Transylvania in the XX-th Century	163
GANGOLEĂ, CORNELIA — Some Socio-Ethnographical Aspects Concerning the Neighbourhoods in the Villages from Southern Transylvania	169
TEODORESCU, VIRGINIA — Present and Tradition in the Carpets Craftmanship of Maramureș	173
SEDLER, IRMGARD — „Lola“ Custom in Agnita County — Historical Evolution and Present Day Significance	181

ART GALLERY

TUDORAN CIUNGAN, OLIMPIA — A Portrait by Bassano Giacomo da Ponte (Jacopo Bassano)	189
--	-----

TUDORAN CIUNGAN, OLIMPIA — North Lombardian Realistic Painters in the Collection of the Brukenthal Art Gallery	191
MUREȘAN, V. — Austrian Baroque Portraitists in the Collection of the Brukenthal Art Gallery	195
MUREȘAN, V. — Some New Data Concerning Purgau's Paintings in the Brukenthal Collection	203
DAN, LIVIANA — Some Aspects Concerning John Baptiste Jackson's Engraving	207
LISAN, MARIANA — Some Data Concerning the French Painting in the Brukenthal Art Gallery	213
BROJU, IULIA — Emeric Tamas — Painter and Drawer	225
BROJU, IULIA — Friedrich Miess — Two Landscapes in the Collection of the Brukenthal Art Gallery	235
UDRESCU, DOINA — Less Known Paintings of Nicolae N. Tonitza in the Collection of the Brukenthal Art Gallery	239
KASZA, E. — Modalities of Educating the Artistic and Aesthetic Thinking at 3—10 years Old Children in the Creativity Laboratory of the Brukenthal Art Gallery	243

NATURAL SCIENCES

CIUNTU, V. — Contributions in the Study of Metamorphic Rocks in Tălmăciu-Tălmăcel-Boița-Turnu Roșu Area (Sibiu County)	247
DRĂGULESCU, C. — The Vegetation of Sadu-Valley (Sibiu County)	255
POPESCU, A., SANDA, V., DOLTU, M. I., PEICEA, I. M. — Investigation Regarding the Wooden and Herbaceous Biomass of Limit Fir Trees Forestes in Bucegi Mountains	265
COROCLEANU, ILEANA — Clausiliidae (genus <i>Alopia</i>) in the Collections of the Natural History Museum Sibiu (part II)	275
WEISS, I. — Spiders of the Hill areas in Southern Transylvania. A Summary of Faunistic and Ecological Data	297
FABRITIUS, K. — The Genera of the Suprafamily Proctotrupoidea (Hymenoptera) in Romania	319
GIOBANU, RODICA — First Steps in Natural History Collection of "Muzeul Asociației Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român"	325

RESTORATION AND PRESERVATION

SOTELECAN, V. — Some Contributions of the Restoration in the Art Historiography ...	331
HAȘEGAN, ZOE — Some Considerations Concerning the Restoration and Preservation of Folk Art Textiles	335
PAUL, D. — The Restoration of a Roman Bronze Mirror	339
REFF, RODICA — Some Considerations Concerning the Leather and Parchment Book-Covers	341
DEAC, NATALIA; SOTELECAN, V. — The Complex Testing of the Indigenous Polymer "ARACETAL B 40 L" in the Consolidation of the Painting Layers	345
BUCȘA, C. — Aspects Concerning the Preservation of the Architectural Monuments and Folk Technique	351
DOBRESCU, AL. — Aspects Concerning the Restoration of Neolithic Bony Sceptres ...	359

MUSEOLOGY

BUCUR, C. — Open-Aired Ethnographical Museums in Romania	363
SOFRONIE, M. — A Special Exhibition: “ASTRA“ in the History of the Romanian People	387
CRIȘAN, E. — The Archievement of the Contemporary History Exhibition, in the Mu- seum of History	389